

Beskrivelse af fredningsområdets naturtyper og vegetation

af Flemming Thorning-Lund, medlem af DN's Naturfaglige Udvalg

Beskrivelsen er baseret på grundige studier af floraen i fredningsområdet, som er beliggende mellem to eksisterende fredninger, Tversted Å mod vest og Vesterklit og Flodbækken mod øst. Undersøgelserne, der har fundet sted over ca. 3 måneder i 2017, kan betragtes som værende dækkende for såvel forårsfloraen som højsommerens flora.

Fredningsområdet rummer meget fornemme eksempler på plantesamfund knyttet til hele klitserien mellem den vegetationsløse forstrand og sommerhusområdet, som udgør den nordlige del af Tannisby/Tversted By. Plantesamfundene er artsrige med et meget betydeligt indhold af sjældne og halvsjældne blomsterplanter, som næppe overgås af tilsvarende klitarealer i Vendsyssel.

I den sydvestlige del af fredningsområdet, som strækker sig længere ind i land, afløses de frodige plantesamfund gradvis af ældre klitter med mindre artsrige plantesamfund, knyttet til mere sur og næringsstoffattig bund. Terrænet er her fremdeles meget kuperet med klitrækker, der stedvist afgrænses af sletter og lavninger med græsdominerede plantesamfund samt af ofte dybe kløfter, der på siderne stedvis er beklædt med næsten uigennemtrængelige krat domineret af arter som Havtorn, Gråris og Almindelig Hyld. Hertil er endvidere knyttet en række rosenarter: Glat og Håret Blågrøn Rose, Blød Filt-Rose samt Rynket Rose.

Fredningsområdet rummer yderligere i sin østligste del et ret enestående hedemose-område med kløfter og talrige lave klitter, der i kraft af en meget afvekslende topografi og dermed forbundne fugtighedsforhold har skabt yderst forskelligartede levesteder for planter og dyr. Disse rummer hver sine dominerende plantesamfund, som konstant veksler, hvorved der opstår en mosaik af ofte artsrige og indbyrdes meget forskelligartede habitater vekslede fra våde til meget tørre. Det pågældende areal (matr. nr. 39bb), der ejes af Hjørring Kommune, grænser mod øst op til Vesterklit/Flodbæk-fredningen.

Det skal bemærkes, at det kystnære område ud for Tannisby/Tversted By rummer eksempler på helt enestående og artsrige plantesamfund, som er præget af meget stor oprindeligdom, det vil sige med meget få ikke-hjemmehørende arter. Dertil kommer, at de udviklingsmæssigt har nået slutstadier, såkaldte klimaks-samfund, hvor der selv over længere tid næppe vil ske de store forandringer i deres artssammensætning. Det skyldes blandt andet områdets særlige jordbundsforhold med kalkrigt sand, nærheden til havet samt den vækstmæssige påvirkning, der skyldes de fremherskende vinde fra vest og nordvest.

Denne idealtilstand er dog truet ved den markante tilstedeværelse af den invasive Rynket Rose, der stedvis optræder som et dominerende og særdeles uønsket fremmedelement. Det gælder især for den grønne og grå klits vedkommende, hvor de lavtvoksende og lyskrævende plantesamfund intet modtræk har over for Rynket Roses spredning.

Nedenfor gennemgås udvalgte, særlig bemærkelsesværdige og artsrige plantesamfund, som er knyttet til klitserien og til et mosaikagtigt hedemoseområde indtil Vesterklit og Flodbækken.

Den hvide klit

Få hundrede meter øst for Tannisbugtvej, der fører frem til strandnedkørslen, er habitaterne og den tilknyttede plantevækst blevet grundigt undersøgt fra forstranden ind til en mindre fyrreplantage, der findes på matr. nr. 35ac.

Længst mod vest nærmest Tversted Ås udløb er forstranden smal og vegetationsløs, idet der i dette område finder en omfattende erosion sted. Klitterne, der her danner en sammenhængende lav række, er på ydersiden pletvis bevokset med Sand-Hjælme. Den havtorndominerede bagside af klitten går gradvis over i en op mod 200 meter bred slette. Slettens plantevækst danner tætte krat afbrudt af urte- og græsdominerede plantesamfund. Vegetationen er artsrig og domineres af Havtorn, Korbær og Gråris. Af andre vigtige arter kan bl.a. nævnes: Bævreasp i form af lave krat, Angelik, Ager-Svinemælk, Blodrød Storkeæb, Almindelig Star, Krybende Baldrian, Bjerg-Rørhvene, Hvas Randfrø, Muse-Vikke samt tidselarterne Ager-, Kær- og Horse-Tidsel. Et enkelt sted forekommer en større bestand af den halvsjældne Kantet Konval.

Når man bevæger sig videre imod øst, skifter stranden og dermed hele klitsystemet karakter. Kort øst for strandnedkørslen ved Tannisbugtvej, ophører kystnedbrydningsprocesserne. Forstranden bliver gradvis bredere, idet der på denne kyststrækning årlig sker et meget omfattende tillæg af sand, som af vinden bliver aflejret i lave forklitter af betydelig bredde, og som er under tilgroning med Sand-Hjælme.

Hvor der blot forekommer en enkelt, lavere klitrække vest for strandnedkørslen, er der øst for nedkørslen opbygget af system af klitrækker, som tæller ikke færre end tre og som når 2-300 meter ind i land. På klitrækkernes læsider brydes sandet op for som sandtunger at blive ført videre med vinden. Klitten er lys at se på grund af den sparsomme plantevækst, og kaldes derfor hvid klit. Sand-Hjælme er totalt dominerende. Af andre arter, som ofte er farvestrålende, knyttet til den hvide klit kan nævnes: Marehalm, Klit-Svingel, Følfod, Ager-Svinemælk, Vår-Brandbæger, Klit-Stedmoderblomst, Strand-Sennep, Mark-Bynke, Gul Snerre, Gråris samt Klit-Natlys og Klit-Fladbælg. Såvel Klit-Natlys som Klit-Fladbælg hører til den hvide klits sjældneste arter. I de stedvis dybe lavninger mellem klitrækkerne forekommer arter, som nyder godt af den permanente fugtighed her, blandt andre Knude-Firling, Liden Skjaller, Rundbælg og Følfod i mængde.

Havtornklitten

På bagsiden af den hvide klits inderste klitrække forekommer et bælte domineret af klittoppe og stedvis dybe lavninger. Hvor sandet, som det er tilfældet øst for Tannisbugtvej, stadig omlejres hyppigt ved tilførsel af flygende sand, er dette bælte op mod 100 meter bredt, hvorimod det er væsentlig bredere vest for Tannisbugtvej. Knyttet til denne klittype, som kaldes havtornklit, forekommer artsrige og overvældende frodige krat med tætte formationer af Havtorn sammen med Korbær, som er en nær slægtning til Brombær. Klittypens frodighed skyldes tilgængeligt grundvand, højt indhold af vindtransporterede mikronæringsstoffer og jordbundens indhold af kalkholdigt skalgrus, som indeholder formalede rester af snegle, muslinger og skaldele af andre havdyr. Havtornklitten er mange steder kun passabel med betydelig vanskelighed.

Af andre udbredte arter af vedplanter kan nævnes Gråris, Almindelig Hylde, Skov-Elm og flere arter af rose. Desuden forekommer her en forbløffende lang række af buske og træer som Spyd-Pil, Femhannet Pil, Hvidtjørn, Hindbær, Ribs, Solbær, Mirabel, Sød-Æble og Stikkelsbær. De rige forekomster af Havtorn og Korbær, der begge er yderst kalkyndende, bekræfter til fulde, at sandet er særlig kalkrigt. Havtornklitten er desuden levested for talrige arter af urter, græsser og karsporeplanter, hvoraf mange er af største betydning for klittypens artssammensætning. Blandt de mest dominerende arter af urter kan i flæng nævnes: Almindelig Mjødurt, Angelik, Mark-Bynke, Sand-Frøstjerne, Smalbladet Høgeurt, Almindelig

Kongepen, Bittersød Natskygge, Blodrød Storkenæb samt Ager-Svinemælk, Kær-Tidsel og Musevikke.

Det græsagtige element, der spiller en tilsvarende betydningsfuld rolle, byder sig til med arter som Sand-Hjælme, Marehalm, Bjerg-Rørhvene og Tagrør. Af bregner forekommer Almindelig Mangeløv, Smalbladet Mangeløv og Engelsød hyppigt. Ganske enkelte steder i den tætte, stedvis mandshøje vegetation har enkelte plantearter med lavere vækst formået at tiltvinge sig plads. Det gælder f.eks. den kun 25 centimeter høje Kantet Konval, der i kraft af sit veludviklede system af vandret krybende jordstængler, et enkelt sted dækker et mere end 15 kvadratmeter stort areal uden anden tilstedeværende plantevækst.

Grøn og grå klit

Hvor plantedækket ikke længere påvirkes af fremskudte sandtunger eller fygende sand af betydning, bliver det mere stabilt og danner en sammenhængende "vegetationsmåtte". Denne del af klitserien kaldes grøn klit/grønsværklit og grå klit efter den fremherskende farve, som skyldes en lang række af forskellige, fortrinsvis lavtvoksende urter og græsagtige planter. Som for de øvrige klittyper gælder det, at jordbunden har basisk reaktion på grund af det høje indhold af skalgrus. Artsrigdommen er også her næsten overvældende med en række kalkbundsspecialister som de fremherskende. Blodrød Storkenæb er den dominerende art i denne del af samlede klitsystem. Men sammen med den træffes almindeligt en lang række af især urter, hvoraf i flæng skal nævnes Sand-Frøstjerne, Nikkende Kobjælde, Gul Kløver, Græsbladet Fladstjerne, Smalbladet Timian, Kirtel- og Lyng-Øjentrøst, Almindelig Kællingetand, Lancet-Vejbred, Muse-Vikke, Smalbladet Høgeurt, Håret Høgeurt og Almindelig Kongepen. Den lille bregne Engelsød er ligeledes vidt udbredt, og af de græsagtige planter skal nævnes Sand-Hjælme, Fåre-Svingel, Rød Svingel og Sand-Star. På tørre, sydeksponerede klitsider, hvor vegetationen ikke er sammenhængende, indgår der et element af laver med Hede-Rensdyrlav som den mest markante i et samfund, som i øvrigt rummer tørbundsspecialister som Fåre-Svingel, Katteskæg, Sand-Rottehale, Klit-Kambunke, Tidlig Dværgbunke, Blåklokke, Mark-Bynke, Sand-Frøstjerne, Nikkende Kobjælde, Gul Kløver samt den alle steder nærværende Blodrød Storkenæb. Blodrød Storkenæb er i det hele taget dominerende overalt i den grønne klit uanset de enkelte områders eksponering mod verdenshjørnerne. Selv i krat og i kanten af nåletræsbevoksninger forekommer denne art af storkenæb.

Det er næppe nogen overdrivelse, at hele dette område med dets overvældende artsrigdom og frodighed knyttet til havtornkrat, grøn og grå klit og de bagved liggende klitheder samlet udgør et af landets fornemste og mest bevaringsværdige klitlandskaber.

Hedemose

Endnu et område, der udgøres af en mosaik af beslægtede plantesamfund, skal beskrives i det følgende. Det drejer sig om et større areal ind til Vesterklit/Flodbæk-fredningen i fredningsområdets sydøstlige hjørne. Det tidvis våde areal, som overvejende har karakter af fattigkær med dominans af Klokkelyng og Mosebølle, ligger på en tørveholdig bund med underliggende sand. Artsrigdommen er her meget betydelig og indholdet af en lang række af ualmindelige til sjældne plantearter er næsten overvældende. Ud over dværgbuskene Klokkelyng, Mosebølle og Krybende Pil, der karakteriserer mosetypen, træffer man nævnt i flæng på arter som Tormentil og Gåse-Potentil, Tveskægget og Læge-Ærenpris, Kragefod, Sump-Forglemmegej, Eng-Nellikeroed, Kær-Ranunkel, Sump-Snerre, Mose-Troldurt, Klokke-

Ensian, Kær-Tidsel og Vandnavle. Antallet af enkimbladede plantearter er bemærkelsesværdigt alene ved den talrige forekomst af forskellige arter af slægterne Siv (9 taxa) og Star (8 taxa). Herfra kan fremhæves følgende særlig interessante og halvsjældne arter: Sand-Siv, Tråd-Siv og hybriden mellem dem, Grå Star, Knold-Star og Hirse-Star. Desuden skal nævnes de to græsser Tandbælg og Hjertegræs.

Desuden vokser her halvsjældne og sjældne arter som Plettet og Kødfarvet Gøgeurt samt de insektædende urter Vibefedt, Liden soldug og Rundbladet Soldug.

Knyttet til lave, mindre klitdannelser, der måske bedst kan opfattes som øer af flyvesand dannet i forbindelse med lokal sandflugt i en tidligere sandflugtsperiode, træffer man på tørbundssamfund med dominans af Hedelyng og Tyttebær. Af andre almindelige arter på disse øer af flyvesand finder man en række arter, hvoraf kan nævnes Håret Høgeurt, Almindelig Kællingetand, Lancet-Vejbred, Pille Star, Sand-Star, Blåmunke, Gråris samt den sjældne Lav Skorzoner.

I dette område, hvor den fugtigbundsdyndende Krybende Pil og dens underart Gråris vokser ind til hinanden, finder man alle mulige overgange mellem dem.

I den nordlige, kystnære del af området afløses vegetationen af grøn/grå klit stedvist isprængt tætte krat domineret af Havtorn, Gråris, Kvalkved, Almindelig Hyld samt flere rosenarter.

I bunden af en slugt ind til den del af sommerhusområdet, der ligger sydvest for fattigkæret/hedemosen, findes en mindre dam/tilgroningskær/hedekær, der er under langsom tilgroning med arter af tørvemos. Kun en mindre del af lavningen er vanddækket. I det lave vand vokser hedekær-specialisten, Aflangbladet Vandaks sammen med Vand-Pileurt. I bredzonen vokser bl.a. Bredbladet Dunhammer, Kragefod, Sværtevæld og Vandspir/Hestehale. I dækket af tørvemos ses Grå Star, Knippe Star i mængde samt Almindelig Kryb-hvene og Kær-Dueurt.